

REDEMOS

RECONFIGURING EU DEMOCRACY
SUPPORT. TOWARDS A SUSTAINED
DEMOS IN THE EU'S EASTERN
NEIGHBOURHOOD

Стислий огляд політики 4

Трансатлантичний вплив: як Сполучені Штати формують політичні зміни у країнах, що межують з ЄС на сході

Каха Гоголашвілі, Грузинський фонд стратегічних та міжнародних досліджень

вересень 2025

The REDEMOS project has received funding from the European Union's Horizon Europe research and innovation programme under grant agreement No 101061738. The Associated Partner University of Surrey has received funding from UK Research and Innovation (UKRI) under the UK government's Horizon Europe funding guarantee under grant number 10040721. The Associated Partner University of St. Gallen has received funding from the Swiss State Secretariat for Education, Research and Innovation (SERI). Views and opinions expressed are, however, those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union, UKRI and SERI. Neither the European Union nor UKRI or SERI can be held responsible for them.

Загальний розклад

Протягом 1990-х і 2000-х років Сполучені Штати розглядали регіон, що межує з ЄС на сході (так зване Східне сусідство ЄС, ССЕС) як стратегічний буфер між євроатлантичними інституціями та Росією, пов'язуючи демократичне управління, енергетичну безпеку та врегулювання конфліктів як взаємно посилюючі пріоритети. Демократичні прориви в ССЕС стали ключовими моментами, враховуючи, що допомога США — через такі організації, як USAID, Національний фонд підтримки демократії (NED), Національний демократичний інститут (NDI), Міжнародний республіканський інститут (IRI) та Міжнародний фонд виборчих систем (IFES) — зміцнювала громадянське суспільство, виборчі процеси та інституційні реформи. Взаємодія поглибилася після нападів Росії на Грузію (2008) та Україну (2014, 2022), причому послідовні склади адміністрації США все частіше ідентифікували Росію як системну загрозу. Стратегія національної безпеки США 2022 року чітко визначила ССЕС як передову лінію в глобальному протистоянні між демократією та авторитаризмом. Однак, зрештою участь США стала менш послідовною. Сталий авторитаризм у Білорусі та Азербайджані, відступ від демократичних засад в Грузії та зміна пріоритетів зовнішньої політики США, й особливо відхід від просування демократії під час другого терміну перебування на посаді Трампа, знизили стратегічну узгодженість. Як наслідок, на даний час ефективність допомоги США значною мірою залежить від контексту. Дослідження також не виявляють однорідного демократизуючого ефекту, але радше «осередки впливу», особливо у розвитку громадянського суспільства, виборчій реформі та зміцненні судової системи. Грузія та Вірменія ілюструють, як цілеспрямована підтримка може каталізувати демократичні прориви, тоді як досвід України та Молдови показує, що прогрес можливий, але обмежений війною або захопленням держави. І навпаки, у Білорусі та Азербайджані вкорінена автократія значною мірою нейтралізувала вплив США, з обмеженням допомоги невеликим громадянським суспільством та підтримкою ЗМІ без системних змін. Загалом, допомога США була найефективнішою там, де наявність внутрішніх орієнтованих на реформи коаліцій та політичний плюралізм дозволяють впроваджувати зовнішню підтримку. Однак нещодавній відступ від напрацьованих позицій — навіть у раніше успішних випадках — демонструє крихкість демократичних здобутків.

Тому це аналітичне дослідження розглядає питання про те, як підвищити залученість США в термінах більшої узгодженості та сталості, з переходом від реагування на кризи до послідовних зусиль, спрямованих на зміцнення інституцій, захист громадянського суспільства та зменшення вразливості до авторитарного впливу, за водночас більш тісного узгодження дій з пріоритетами ЄС та поточними трансатлантичними ініціативами.

Ключові висновки

- **Допомога США була нерівномірною, але стратегічно значущою:** історично, Україна та Грузія отримували найбільші її обсяги через своє геополітичне становище та потенціал реформ. Вірменія та Молдова отримали більш цілеспрямовану підтримку, тоді як Білорусь та Азербайджан залишаються в умовах жорстких обмежень.
- **У послідовній стратегії національної безпеки США, регіон ССЕС дедалі частіше розглядається через призму конкуренції великих держав.** При цьому Росія набуває постійного визначення як дестабілізуючий чинник; Китай стає значним зовнішнім конкурентом, особливо в галузі технологій, інфраструктури та моделей управління.
- **Допомога США щодо сприяння розвитку демократії є найбільш ефективною у напіввідкритих політичних системах,** де існують громадянське суспільство, незалежні ЗМІ та політичний плюралізм, здатні ефективно поглинати зовнішню підтримку.
- **Автократичний опір різко обмежує вплив допомоги США.** Обмежувальні правові рамки, репресії та ворожість держави у Білорусі та Азербайджані нейтралізували більшість зусиль щодо просування демократії.
- **Підтримка США здійснюється відповідно до наявних «вікон можливостей».** Фінансування різко зростає після демократичних проривів (Грузія, 2003 р., Україна, 2014 р., Вірменія, 2018 р.), але має тенденцію до скорочення, коли реформи заходять у глухий кут або відбувається їх регресія.
- **У період другого терміну правління Трампа відбулося значне стратегічне зрушення,** яке переорієнтувало американську допомогу з просування демократії на забезпечення безпеки, конкуренцію між великими державами та перекладання тягаря на Європу. Це створює ризик зниження впливу США на управлінські реформи у країнах Східної Європи.
- **Сталість громадянського суспільства є найбільш дієвим спадком довгострокової підтримки США, особливо в Україні, Грузії, Вірменії та Молдові, де допомога, що надається протягом десятиліть, продовжує сприяти формуванню реформаторських коаліцій та виконанню наглядових функцій.**

Рекомендації щодо політики

- **Підтвердити стратегічну відданість США країнам на східній межі ЄС, стверджуючи цю політику як наріжний камінь європейської безпеки:** ССЕС є центральним фактором євроатлантичної стабільності в якнайширшому її сенсі. Реінвестування в допомогу демократії, зокрема в Україні, Молдові, Вірменії та Грузії, зміцнює інституційну стійкість до впливу Росії та Китаю. Політика США повинна чітко пов'язувати стабільність з демократичним управлінням та верховенством права.
- **Визначити пріоритетом гнучку, довгострокову підтримку демократії, адаптовану до політичного контексту:** Допомога повинна бути відповідною для різних рівнів політичної відкритості. У напіввідкритих системах США повинні збільшити підтримку незалежних ЗМІ, судової реформи, антикорупційних зусиль, децентралізації та неурядових організацій, задіяних у спостереженні та контролі. У випадку закритих режимів підтримка має зосереджуватися на громадянському суспільстві у вигнанні, цифровій безпеці та незалежних інформаційних каналах.
- **Посилити координацію з ЄС та уникнути паралельних, фрагментованих шляхів підтримки демократії:** враховуючи географічну та політичну близькість Європи, узгодження дій між США та ЄС є надзвичайно важливим. Спільне опрацювання програм, співфінансування та обмін інформацією допоможуть пом'якшити авторитарний опір та посилити тиск на уряди, що відступають від попередньо набутих позитивних зрушень.
- **Посилити стійкість до авторитарного впливу з боку Росії та Китаю:** Ця підтримка має бути розширена в таких сферах, як кібербезпека, стійкість до дезінформації та захист політичних інституцій. США також повинні поглибити контроль над китайськими технологіями спостереження та інфраструктурними інвестиціями, які підривають прозорість та громадянські свободи.
- **Принцип винагородження демократичного прогресу і швидкого реагування на відступ від нього:** Слід запровадити більш чіткі умови: посилена підтримка реформ, а також скорочення, перенаправлення або заморожування підтримки у відповідь на суперечливі демократії дії. Нещодавня переоцінка допомоги Грузії демонструє важелі впливу, застосовувані Вашингтоном за дотримання належних умов.
- **Інвестиції в довгострокове громадянське суспільство та залучення молоді:** Стала демократія вимагає оновлення на рівні поколінь. Збільшення підтримки громадянської освіти, програм молодіжного лідерства, підтримки журналістських розслідувань та місцевого самоврядування зміцнює суспільні основи сталої демократії у всіх країнах, межуючих з ЄС на сході.
- **Відновлення інституційного потенціалу має бути інтегрованим в майбутні пріоритети зовнішньої політики США:** При скороченні USAID та інших інструментів існує ризик послаблення впливу США саме тоді, коли зростає вразливість демократії. Відновлення інституційного потенціалу має бути інтегровано в планування зовнішньої політики США щодо регіону ССЕС.

Повне дослідження – програмний документ REDEMOS: Роль Сполучених Штатів в політичних змінах країн, що межують з ЄС на сході – доступне за посиланням [Policy Papers – REDEMOS](#)

**REDEMOS: REconfiguring EU DEMOcracy Support.
Towards a sustained demos in the EU's Eastern Neighbourhood**

REDEMOS- 101061738
HORIZON-CL2-2021-DEMOCRACY-01-04

Dr Mădălina Dobrescu, NTNU
info@redemos.eu

 redemos.eu [@REDEMOS_eu](https://twitter.com/REDEMOS_eu) [REDEMOS Horizon Europe Project](https://www.linkedin.com/company/redemos/)